

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

(ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΕΠΟΠΤΕΙΑ: ΜΠΟΥΡΜΠΟΥΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ)

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΣΕΙΡΑ ΠΡΩΤΗ
ΕΠΙΛΟΓΗ

Στη γυναίκα μου

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Τά σπίτια μας εἶναι χτισμένα πάνω σ' ἄλλα σπίτια εὐθύγραμμα, μαρμάρινα,
κι ἐκεῖνα πάνω σέ ἄλλα. Τα θεμέλια τους
κρατιοῦνται πάνω στά κεφάλια ὄρθιων ἀγαλμάτων, δίχως χέρια
Ἔτσι ὅσο χαμηλά, στον κάμπο, κάτω ἀπ' τίς ἐλιές, κι ἄν ἀπαγκιάζουν τά καλύβια μας,
μικρά, καπνισμένα, μέ μία στάμνα μονάχα πλάι στην πόρτα,
θαρρεῖς πώς μένεις στά ψηλά, καί σοῦ φέγγει ὀλοτρόγυρα ὁ ἀγέρας
ἢ κάποτε θαρρεῖς πώς εἶσαι ἔξω ἀπό τά σπίτια, πώς δέν ἔχεις
κανένα σπίτι, καί πορεύεσαι ὀλόγυμνος,
μονάχος κάτω ἀπό ἄναν οὐρανό τρομαχτικά γαλάζιο ἢ ἄσπρο,
κι ἔνα ἀγαλμα καμιά φορά ἀκουμπᾷ ἑλαφρά τό χέρι του στόν ὦμο σου

Α. Θεόδωρος Ράικος

Τάξη: Γ'

Τμήμα: 3^ο

Γυμνάσιο Γουμένισσας

Ο νεοέλληνας ποιητής Γιάννης Ρίτσος γεννήθηκε το 1909 στη Μονεμβασιά. Ο πατέρας του ήταν κτηματίας, αλλά έχασε την περιουσία του, γι' αυτό και ο Ρίτσος από πολύ νωρίς δυστύχησε οικονομικά. Για να ζήσει έγινε χορευτής (1930), αφού φοίτησε στη Σχολή Μαρτιάνωφ. Λόγω των μαρξιστικών ιδεών του, φυλακίστηκε, εξορίστηκε και εκτοπίστηκε. Τόποι εξορίας του υπήρξαν η Μακρόνησος, ο Άγιος Ευστράτιος, η Γυάρος και η Λέρος. Παντρεύτηκε τη Φ. Γεωργιάδου και μαζί της απέκτησε μια κόρη. Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τον έχει ανακηρύξει επίτιμο διδάκτορα (1975). Έχει τιμηθεί, όμως, και με πολλά ξένα βραβεία. Ο Γιάννης Ρίτσος, ένας από τους λίγους ποιητές της Ελλάδας που άφησε πίσω του τόσο μεγάλο έργο κατά τη διάρκεια της ζωής και μέσω της ποίησής του, προβληματίζε γόνιμα τους αναγνώστες του. Αυτό οφείλεται στο ότι τα ποιήματα που έγραφε είχαν πάντα βαθύ νόημα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι καταντάνε ανιαρά. Χρησιμοποιούσε ένα πλήθος από εκφραστικά μέσα, είτε παρομοιάζοντας καταστάσεις και πράγματα με κάποια άλλα είτε χρησιμοποιώντας μεταφορές είτε δημιουργώντας υποβλητικές εικόνες και μιλώντας υπαινικτικά.

Όλα αυτά ισχύουν και για το ποίημα «Προοπτική». Ιδιαίτερα στο συγκεκριμένο ποίημα, ο Ρίτσος μέσω της εκφραστικής του γλώσσας φορτίζει συναισθηματικά το λόγο του και οι στίχοι του, οι οποίοι είναι προσεκτικά επιλεγμένοι και δουλεμένοι, μιλούν κατευθείαν στην καρδιά του αναγνώστη, εγείρουν το συναίσθημα και του δίνουν την εντύπωση ότι οδηγείται σε ένα ονειρικό ταξίδι στα εσώτερα του μυαλού του. Όμως, η επιβλητικότητα, η υποβλητικότητα και η τολμηρή κι εκφραστική γλώσσα, καθώς και η εικονοπλασία και η έκφραση των συναισθημάτων δεν συνιστούν αυτοσκοπό της ποιητικής του Ρίτσου. Ο αληθινός σκοπός του είναι να περάσει ένα μήνυμα μέσα από το συγκεκριμένο ποίημα, εφόσον το τελευταίο κινείται πάνω στον άξονα της νεοελληνικής ιστορίας και είναι αναμφισβήτητο κομμάτι αυτής και του ελληνικού πολιτισμού.

Καταρχάς, ο τίτλος του ποιήματος φανερώνει από μόνος του κάτι. Δηλώνει τη συνέχεια και τη διαχρονικότητα του ελληνικού πολιτισμού που δίνει στους νέους Έλληνες την προοπτική της προόδου. Επίσης, μπορεί να συσχετιστεί με την έννοια του όρου «προοπτική» στις καλές τέχνες, όπου δηλώνει το βάθος, εφόσον το ποίημα και οι Έλληνες γενικότερα, κινούνται σε βάθος και τα πολιτισμικά επιτεύγματα των προγόνων τους, τους οδηγούν στα ύψη του πνεύματος. Επιπλέον, όταν λέμε ότι μια ιδέα έχει προοπτική, εννοούμε ότι αντιπροσωπεύει μια ιδεολογία και αν ξέρουμε πώς να την εκμεταλλευτούμε σωστά, θα μας είναι χρήσιμη.

Ο ποιητής ξεκινάει με το παρόν αλλά στη συνέχεια δημιουργεί μια εικόνα, η οποία ουσιαστικά μας μεταφέρει στο παρελθόν. Σε αυτήν την αναδρομή στο παρελθόν, φτάνει στα θεμέλια στα οποία στηρίζονται τα σημερινά σπίτια. Τα σπίτια / θεμέλια αυτά είναι μαρμάρινα. Το μάρμαρο συμβολίζει την αρχαιοελληνική αρχιτεκτονική, της οποίας είναι και η κατεξοχήν πρώτη ύλη έκφρασης. Ο συμβολισμός είναι ένα από τα λογοτεχνικά εκείνα ρεύματα που γονιμοποίησαν την ποιητική του Ρίτσου. Ο νεοέλληνας ποιητής, χρησιμοποιεί πυκνά σύμβολα και υπαινικτικότητα. Τα θεμέλια αυτών των σπιτιών τώρα, στηρίζονται πάνω σε αγάλματα, τα οποία με τη σειρά τους, δεν έχουν χέρια αλλά κρατούν όλο αυτό το βάρος στα κεφάλια τους. Το βάρος αυτό είναι η πολιτιστική κληρονομιά και τα πολιτιστικά επιτεύγματα των Ελλήνων, τα οποία δεν οφείλονται στη σωματική τους δύναμη (χέρια) αλλά στην πνευματική δύναμη και το νου (κεφάλια).

Έπειτα, τα σύγχρονά μας σπίτια παρουσιάζονται χαμηλά, λιτά τόσο ταπεινά και απλά. Η λιτότητα αυτή είναι που χαρακτηρίζει την αρχιτεκτονική των αρχαίων Ελλήνων. Επίσης, ο Ρίτσος εδώ επιδεικνύει ένα από τα κύρια στοιχεία της γραφής του: την αναφορά ασήμαντων πραγμάτων και την

εμμονή στη λεπτομέρεια (... μικρά, καπνισμένα, με μια στάμνα μονάχα πλάι στην πόρτα...). Έστω όμως και με αυτά τα φτωχά μέσα μπορούν οι Έλληνες να συνεχίσουν το διαχρονικό έργο των προγόνων τους.

Απ' το στίχο 11 και στο εξής περιγράφεται μια κατάσταση η οποία μπορεί να έχει τις εξής ερμηνείες: πρώτον, η φράση «... πορεύεσαι ολόγυμνος, μονάχος...» μπορεί να σημαίνει ελεύθερος και το «... έξω από τα σπίτια...» να σημαίνει έξω από τα όρια της λογικής. Αυτά είναι τα χαρακτηριστικά ενός Έλληνα την ώρα της δημιουργίας καθώς η χωρίς όρια δημιουργικότητά τον χαρακτηρίζει. Από την άλλη πλευρά, το «ολόγυμνος» και το «ολομόναχος» μπορεί να έχουν διαφορετική και κυριολεκτική σημασία και η μοναξιά να είναι κάτι το αρνητικό. Όταν πορεύεται κανείς ολομόναχος έξω από τα σπίτια αυτά, σημαίνει ότι βρίσκεται έξω από τον ελληνισμό. Ένα τέτοιο παράδειγμα μπορεί να είναι οι μετανάστες οι οποίοι ζουν μακριά από την Ελλάδα. Ο «γαλάζιος ουρανός» των Ελλήνων πάντως, τον οποίο είτε αντικρύζουμε είτε αναπολούμε, μπορεί να είναι ταυτόχρονα γαλήνιος, αλλά και να σου προκαλεί δέος καθώς επίσης και να κινητοποιεί τις πνευματικές δυνάμεις. Επίσης, μπορεί να αποτελεί πηγή έμπνευσης για τον κάθε Έλληνα που έχει τη δυνατότητα να συλλάβει την ιδιομορφία του.

Στον προτελευταίο στίχο υπάρχει μια μεγάλη αντίθεση. Ενώ στην αρχή τα αγάλματα παρουσιάζονται χωρίς χέρια, τώρα απλώνουν το χέρι τους στον ώμο σου. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι προφανώς τα χέρια αυτά είναι διαφορετικής φύσεως. Στην αρχή έλειπαν για να τονίσουν ότι ο ελληνικός πολιτισμός δε στηρίζεται στη σωματική δύναμη. Σ' αυτό το σημείο όμως, δε συμβολίζουν τη δύναμη, αλλά το μέσο για να μεταδοθεί η αρχαία ελληνική κληρονομιά στους νέους Έλληνες.

Τα διασωθέντα αρχαιοελληνικά αγάλματα, που ακουμπούν τα χέρια τους στον ώμο μας, ήρθαν να μας θυμίσουν ότι το παρελθόν δεν είναι νεκρό. Επίσης, θα πρέπει να τονιστεί μια λεπτομέρεια. Σύμφωνα πάντα με το ποίημα, το άγαλμα ακουμπά ελαφρά το χέρι του πάνω μας. Αυτό σημαίνει ότι δε μας δεσμεύει, αλλά μας δίνει τη δυνατότητα να καλλιεργήσουμε γόνιμα το παρελθόν μας.

Το ποίημα αυτό έχει – πιστεύω – πολλές ομοιότητες με το κολάζ του Ελύτη που επισυνάπτω. Το κολάζ αυτό παρουσιάζει ένα τοπίο μέσα στο οποίο συνδυάζονται πολλά πράγματα. Καταρχάς το τοπίο είναι ένα χαρακτηριστικό άνυδρο ελληνικό τοπίο. Έπειτα βλέπουμε ένα άγαλμα χωρίς χέρια που είναι πιθανόν ένα από τα διασωθέντα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Επιπλέον, παρατηρούμε μια απλοϊκή ψαρόβαρκα η οποία είναι

χαρακτηριστικά λιτή κι ελληνική. Επιπρόσθετα, μέσα στην βάρκα έχουμε μια φιγούρα που μοιάζει να ξεπήδησε από μία βυζαντινή αγιογραφία.

Στη συγκεκριμένη εικόνα, το άγαλμα αντιπροσωπεύει το αρχαιοελληνικό παρελθόν, η βυζαντινή εικόνα τη βυζαντινή εποχή και η ψαρόβαρκα τη νεότερη ελληνική πραγματικότητα. Τα τρία χρονικά διαστήματα συνδέονται αρμονικά μεταξύ τους μέσα στο ελληνικό έδαφος. Το παρελθόν κοιτάζει προς τη βυζαντινή εποχή η οποία ήδη βρίσκεται ή σκέφτεται δημιουργικά στο σύγχρονο παρόν τονίζοντας έτσι τη διαχρονικότητα της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς και τη συνέχεια του ελληνισμού η οποία αποτελεί τη βάση του συγκεκριμένου ποιήματος του Γιάννη Ρίτσου.

B. Τραϊανός Καρακόλης

Τάξη: Γ', Τμήμα: 1^ο

Γυμνάσιο Γουμένισσας

Το ποίημα αυτό του Γιάννη Ρίτσου είναι ένα ποίημα που ο καθένας αντιλαμβάνεται διαφορετικά. Στα αυτιά μου απηχεί σαν ένα ποίημα βαθύ, δυσνόητο και παράλληλα όμορφο και ελκυστικό. Ένα ποίημα που μέσα από σύμβολα και μέσω της υπαινικτικής γραφής υμνεί το παρελθόν αυτού του τόπου. Είναι ένα «βαρύ» ποίημα με στοιχεία λυρισμού («σπίτια»), εκφράζει συναισθήματα μέσω κάποιων προτάσεων, όπως «ολόγυμνος, μονάχος κάτω από έναν ουρανό τρομακτικά γαλάζιο ή άσπρο». Παράλληλα ο ποιητής ξέροντας πως ένα ποίημα με τόσο μεγάλη συναισθηματική φόρτιση θα κούραζε τον αναγνώστη χρησιμοποιεί και «χαμηλόφωνα» στοιχεία όπως η περιγραφή των ταπεινών σπιτιών.

Επίσης, μου κάνει πολύ μεγάλη εντύπωση ο τίτλος του ποιήματος «Προοπτική». Αυτό, γιατί νομίζω πως το «προοπτική» είναι κατά κύριο λόγο τεχνοκρατικός όρος που σημαίνει «το καλύτερο δυνατό που μπορεί να επιτευχθεί». Στο συγκεκριμένο ποίημα, όμως, σημαίνει συμπάρσταση, υποστήριξη και συμφιλίωση. Συνδέεται αναπόσπαστα με τον τελευταίο στίχο του ποιήματος.

Πιστεύω πως ο ποιητής σε όλο το κείμενο μας δείχνει το βαθύ του πατριωτισμό, πράγμα συνηθισμένο στα ποιήματά του, αφού ο ίδιος είχε ζήσει στην κατοχή και στον ελληνογερμανικό πόλεμο. Εκείνο τον καιρό ήταν κατάκοιτος παρόλα αυτά συμμετείχε στη δραστηριότητα του μορφωτικού τμήματος του ΕΑΜ.

Τώρα, όσον αφορά το ποίημα αυτό καθαυτό. Είναι ένα ποίημα που ο καθένας αντιλαμβάνεται διαφορετικά, όπως προείπα, γιατί ο ποιητής κάτω απ' τις λέξεις υποδηλώνει ένα πολύπλοκο νόημα, και πιστεύω πως ελάχιστοι ή και κανένας δε μπορεί να πει με σιγουριά τι ακριβώς σκεφτόταν ο ποιητής, όταν το έγραφε. Εγώ πιστεύω πως αυτά που σκεφτόταν ο ποιητής και αυτά που εγώ αντιλαμβάνομαι είναι τα εξής:

Το παρόν μας πατάει πάνω στα θεμέλια του παρελθόντος και εκείνο με τη σειρά του σε ακόμα πιο παλιούς καιρούς. («Τα σπίτια μας είναι χτισμένα πάνω σε άλλα σπίτια ευθύγραμμα μαρμάρινα και εκείνα πάνω σε άλλα»). Τα θεμέλιά τους κρατιούνται πάνω στα κεφάλια όρθιων αγαλμάτων δίχως χέρια. Ο ποιητής σε αυτούς τους στίχους μας δείχνει το βαθύ του πατριωτισμό, την αγάπη και το σεβασμό που τρέφει για τους προγόνους και τα έργα τους, αφού τα θεμέλια δείχνουν τους κόπους και τα έργα αυτών που ζούσαν πριν καιρό σε αυτό τον τόπο και τώρα έχουν πεθάνει και μας είναι

απλά αναμνήσεις που ποτέ δεν γνωρίσαμε ή ζήσαμε, αλλά ξέρουμε ότι μας βοήθησαν και μας πρόσφεραν όλα αυτά που έχουμε σήμερα. Έπειτα ο ποιητής μας κάνει μια λεπτομερή περιγραφή ενός σπιτιού στο χωριό. Μάλλον περιγράφει ένα τέτοιο απλό σπίτι, γιατί είτε ξεπηδά από το υποσυνείδητό του είτε γιατί η λιτότητα και το μέτρο ήταν εκείνα που χαρακτήριζαν τα έργα τόσο των αρχαίων Ελλήνων όσο και των συγχρόνων του. Στη συνέχεια απευθύνεται στο παρόν. Λέει πως η ζωή είναι αγώνας που έχει σκαμπανεβάσματα. Τη μία ο κόσμος σου φαίνεται γλυκός και νιώθεις πως ποτέ κανείς δε θα σε απογοητεύσει. Και την άλλη νιώθεις προδομένος, ευάλωτος, εκτεθειμένος σε κάθε είδους κίνδυνο, μόνος και ανήμπορος να αντιδράσεις σε μια πλεκτάνη που δεν γνωρίζεις ποιος σου σκάρωσε. Όμως και τότε ακόμα που εσύ επιλέγεις. Μπορείς να δεις αν θες, τον ουρανό τρομακτικά γαλάζιο, και να προσπαθήσεις να πάρεις πίσω ένα κομμάτι της ζωής που έχασες. Αλλά μπορείς και να δεις έναν ουρανό άσπρο, δηλαδή να ξεχάσεις όλες σου τις αποτυχίες, να αφήσεις πίσω αυτούς που σε πρόδωσαν, να απαλλαγείς απ' τους φόβους που σε κυνηγούσαν και να νιώσεις ελεύθερος, να πορευτείς, με οξυμμένες τις αισθήσεις, «ολόγυμνος». Τότε μόνο θα καταφέρεις να φτάσεις στο απόγειο των δυνατοτήτων σου. Τέλος σύμφωνα με τον ποιητή το παρελθόν με μία καθαρά φιλική χειρονομία (ακούμπημα στον ώμο / συμφιλιώνεται, συμπαραστέκεται κι αποδέχεται ένα παρόν «φτωχικό» μα κι ελπιδοφόρο.

Το συγκεκριμένο ποίημα του Ρίτσου αποτυπώνεται οπτικά σε ένα κολάζ του Οδυσσέα Ελύτη. Το κολάζ δείχνει ένα ξερό τοπίο χωρίς ίχνος νερού μόνο βράχους, πέτρες και βουνά. Στη μέση βρίσκεται ένας άνθρωπος καθισμένος πάνω σε μια βάρκα στην πλώρη της οποίας είναι χαραγμένο ένα γυναικείο όνομα «Γεωργία». Και πέρα τον κοιτάζει ένα άγαλμα (το παρελθόν). Με τη σειρά του αυτό το κολάζ μου θυμίζει μερικούς στίχους απ' τη «Ρωμιοσύνη». Οι στίχοι είναι οι εξής: (Ετούτο το τοπίο είναι σκληρό σαν τη σιωπή, σφίγγει στον κόρφο του τα πυρωμένα του λιθάρια, σφίγγει στο φως τις ορφανές ελιές του και τ' αμπέλια του, σφίγγει τα δόντια. Δεν υπάρχει νερό. Μονάχα φως). Το τοπίο το παρομοιάζει με τη σιωπή, γιατί απλά είναι τελείως ξερό χωρίς στάλα νερού. Επίσης δυο στίχοι της «Ρωμιοσύνης» ταιριάζουν απόλυτα με το ποίημα «Προοπτική». («Όλοι διψάνε. Χρόνια τώρα. Όλοι μασάνε μια μπουκιά ουρανό πάνω απ' την πίκρα τους»). Στους στίχους αυτούς της «Ρωμιοσύνης» το νόημα είναι περίπου ίδιο με ένα κομμάτι του ποιήματος «Προοπτική». Αυτό, γιατί και τα δύο ποιήματα συμφωνούν σε κάτι. Όσο απελπιστικά και να είναι τα πράγματα πάντα θα έχεις επιλογές. Ο ουρανός πάντα θα σε βοηθάει δίνοντάς σου ελπίδα, αλλά θα σε δεσμεύει κιόλας. Το θέμα είναι να ξέρεις προς τα πού να στρέψεις την ελπίδα που σου προσφέρει.

Αν δεν ξέρεις, θα ήταν καλύτερα να μην στην πρόσφερε καθόλου και να ήσουν τελείως ελεύθερος, αφού και η ελπίδα είναι μια δέσμευση. Και σαν συνέχεια μου ταιριάζουν άψογα κάποιες σκέψεις απ' το «Χρονικό μιας δεκαετίας» από τα «Ανοιχτά χαρτά» του Οδυσσέα Ελύτη. («Ένωθα ένας αριστοκράτης που είχε – ο μόνος που είχε – το προνόμιο να λέει τη θάλασσα "θάλασσα" και τον ουρανό "ουρανό"»). Το θεωρώ σαν συνέχεια, γιατί ο συγκεκριμένος ποιητής περιγράφει τον ήρωα σαν να ήταν ένας απ' αυτούς που, αν και δέχτηκαν τη βοήθεια του ουρανού, αυτή δεν τους δεσμεύει. Αντίθετα μάλιστα μόλις ο ουρανός τους βοήθησε να σταθούν στα πόδια τους, η ελπίδα που τους πρόσφερε χάθηκε, μια και δεν τη χρειάζονταν άλλο. Έτσι έφτασε στην απόλυτη ελευθερία η οποία του άνοιξε τα μάτια και τον έκανε να καταλάβει τι στ' αλήθεια έχει σημασία.

Συνοψίζοντας, το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Προοπτική» είναι ένα «στέρεο» λογοτεχνικό κείμενο. Ξεκινάει εξυμνώντας τις πράξεις και τους κόπους του παρελθόντος. Όσπου φτάνει στο παρόν και επισημαίνει τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Επίσης μας συμβουλεύει να συνεχίζουμε πάντα την προσπάθεια, γιατί οι κόποι ανταμείβονται.

Γ. Αντωνία Λέτσιου

Τάξη: Γ', Τμήμα: 2°

Γυμνάσιο Γουμένισσας

Ο Γιάννης Ρίτσος γεννήθηκε στη Μονεμβασιά, πέρασε δύσκολα εφηβικά χρόνια εξαιτίας των θανάτων της αδελφής και του πατέρα του, της φυματίωσης από την οποία υπέφερε και της φτώχειας. Εντάχθηκε πολύ νωρίς στο κομμουνιστικό κόμμα βρίσκοντας στον μαρξισμό στήριγμα κι ελπίδα. Εξορίστηκε πολλές φορές λόγω της πολιτικής του δράσης. Παντρεύτηκε κι απέκτησε μία κόρη, στην οποία αφιέρωσε και κάποια ποιήματά του. Στα πρώτα του ποιήματα είναι έντονα επηρεασμένος από τον καρυωτακισμό. Στη συνέχεια προσανατολίζει την ποίησή του στην κοινωνική στράτευση. Το έργο του διαποτίζεται από σύμβολα, υπαινικτικότητα, εμμονή στη λεπτομέρεια, αναφορά ασήμαντων καθημερινών πραγμάτων, λυρισμό και συναισθηματική φόρτιση. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί είναι απλή και λαϊκή.

Στο ποίημα του Γ. Ρίτσου «Προοπτική» κυριαρχούν τα σύμβολα και η υπαινικτικότητα. Ας προσπαθήσουμε να αναλύσουμε το ποίημα στίχο-στίχο αρχίζοντας από τον τίτλο. Ο τίτλος που επέλεξε ο Ρίτσος για το συγκεκριμένο ποίημα είναι «Προοπτική». Η προοπτική, ένας όρος από τον χώρο των καλών τεχνών, της ζωγραφικής είναι η απεικόνιση των αντικειμένων έτσι, ώστε να δίνεται η εντύπωση του βάθους. Διαβάζοντας το ποίημα γίνεται φανερό ότι περιστρέφεται γύρω από τον άξονα του ελληνισμού, ο οποίος εκτείνεται στο βάθος των αιώνων. Αν προσέξουμε τα παραπάνω θα καταλάβουμε ότι υπάρχει ένας κοινός παρονομαστής ανάμεσα στον ορισμό της προοπτικής και στον άξονα γύρω από τον οποίο περιστρέφεται το ποίημα: το βάθος. Ο τίτλος τώρα πια μας δείχνει ότι ο Ρίτσος στο ποίημά του θα απεικονίσει την πραγματικότητα του σύγχρονου ελληνισμού με τρόπο τέτοιο, ώστε να γίνεται αντιληπτό το βάθος στο οποίο φτάνει ο ελληνισμός.

«Τα σπίτια μας είναι χτισμένα πάνω σ' άλλα σπίτια ευθύγραμμα, μαρμάρινα κι εκείνα πάνω σε άλλα.» γράφει ο Ρίτσος και μας μιλά για τα σπίτια των σύγχρονων Ελλήνων, «τα σπίτια μας» που είναι χτισμένα πάνω σε άλλα, μαρμάρινα. Μαρμάρινα οικήματα συναντάμε στην Κλασική Ελλάδα κυρίως, μια Ελλάδα που θαυμάζεται διαχρονικά από όλο τον κόσμο. Ο Ρίτσος, λοιπόν, δείχνει με αυτόν τον τρόπο ότι η σύγχρονη Ελλάδα είναι συνέχεια της ένδοξης Αρχαίας Ελλάδας. Έπειτα, γράφει ότι και τα μαρμάρινα σπίτια είναι χτισμένα πάνω σε άλλα, εννοώντας τον μυκηναϊκό, τον μινωικό και τον κυκλαδικό πολιτισμό. Με αυτόν τον τρόπο μας δείχνει ότι ο ελληνισμός της κλασσικής εποχής είχε και αυτός ένα αξιόλογο παρελθόν και ότι οι ρίζες του χάνονται στα βάθη των αιώνων. Γίνεται μάλιστα φανερό ότι όταν γράφει

μαρμάρινα σπίτια εννοεί την κλασσική εποχή και από τον επόμενο στίχο «Τα θεμέλιά τους κρατιούνται πάνω στα κεφάλια όρθιων αγαλμάτων, δίχως χέρια.» όπου ο Ρίτσος μιλά ίσως για τις καρυάτιδες οι οποίες στηρίζουν στα κεφάλια τους ξέναν από τους ομορφότερους ναούς, της Ακρόπολης, και ένα χαρακτηριστικό σύμβολο της κλασσικής εποχής αλλά και ολόκληρου του ελληνισμού. Με αυτούς τους στίχους ο Ρίτσος υπαινίσσεται ότι η σύγχρονη Ελλάδα είναι συνέχεια ενός ένδοξου παρελθόντος και δεν είναι ανεξάρτητη από αυτό. Υπαινίσσεται ότι η φυσιογνωμία του ελληνισμού παραμένει αναλλοίωτη κατά την διάρκεια της περιπλάνησής του «στις ερήμους της αχανούς αιωνιότητας». (V. Wolf)

«Έτσι όσο χαμηλά στον κάμπο, κάτω απ' τις ελιές, κι αν απαγκιάζουν τα καλύβια μας, μικρά, καπνισμένα, με μία στάμνα μονάχα πλάι στην πόρτα» γράφει ο Ρίτσος έχοντας γνωρίσει από κοντά την φτώχεια που έπληττε εκείνη την εποχή τον ελληνισμό. Εξάλλου στους συγκεκριμένους στίχους περιγράφει την κατάσταση του σύγχρονου ελληνισμού ο οποίος ζούσε απλά και λιτά λόγω των ιστορικών συγκυριών. «Θαρρείς πως μένεις στα ψηλά, και σου φέγγει ολοτρόγυρα ο αγέρας» συνεχίζει δηλώνοντας ότι ο ελληνισμός παρόλο που υποφέρει από την έλλειψη αγαθών διατηρεί την ξεχωριστή φυσιογνωμία του και δημιουργεί έναν εξαιρετο πολιτισμό. Υπαινίσσεται ότι αν και οι άλλοι λαοί είναι πια πιο αναπτυγμένοι από τους Έλληνες, αυτοί συνεχίζουν να βρίσκονται ανάμεσα στους λαούς της κορυφής κυρίως λόγω του ένδοξου παρελθόντος τους, του οποίου είναι άξιοι συνεχιστές. Επίσης, λέει ότι φυσά στο πρόσωπο και τα «φτερά» τους ο αέρας των γραμμμάτων και των τεχνών ο οποίος τους τραβά από το σκοτάδι και τους οδηγεί στο φως στο οποίο ανήκουν.

«Ή κάποτε θαρρείς πως είσαι έξω από τα σπίτια» συνεχίζει ο Ρίτσος. Με αυτόν τον στίχο δηλώνει ότι μερικές φορές οι Έλληνες νιώθουν ότι δεν μένουν στα συγκεκριμένα σπίτια με το τεράστιο παρελθόν είτε διότι έχουν μεταναστεύσει (εκείνη την εποχή η μετανάστευση των Ελλήνων ήταν για την Ελλάδα μια ανοιχτή πληγή και η Ελλάδα αιμορραγούσε) είτε διότι απλώς νιώθουν ότι δεν είναι άξιοι συνεχιστές του ένδοξου παρελθόντος. Δηλώνει ότι το παρελθόν έχει πια περάσει και οι Νεοέλληνες ζουν με την ψευδαίσθηση ότι είναι πια άψυχες εικόνες κι αγάλματα ξένα ή και εχθρικά προς αυτούς. «Πως δεν έχεις κανένα σπίτι και πορεύεσαι ολόγυμνος» γράφει ο Ρίτσος τονίζοντας τον προηγούμενο στίχο, με σκοπό να δείξει το πόσο μακριά βρίσκονται μερικές φορές από την πατρίδα ή το ένδοξο παρελθόν υπογραμμίζοντας την αποξένωσή τους από αυτό και την αίσθησή τους ότι υπάρχει μόνο το παρόν. Πολλοί Έλληνες του παρόντος, γνωρίζοντας το κύρος του παρελθόντος και μη

ανεχόμενοι την σύγκριση με αυτό και το βάρος της, αποστρέφονται και απορρίπτουν το παρελθόν. Η αποξένωση και η αίσθηση ότι υπάρχει μόνο το παρόν αποδίδεται με το «ολόγυμνος».

«Μονάχος κάτω από 'ναν ουρανό τρομαχτικά γαλάζιο ή άσπρο» γράφει παρακάτω ο Ρίτσος. Με αυτόν τον στίχο δηλώνει την μοναξιά του σύγχρονου Έλληνα λόγω της ξενιτιάς ή της αίσθησης αποξένωσης από το παρελθόν. Ο ουρανός που θα έπρεπε να αποτελεί πηγή έμπνευσης στέκεται συχνά αμέτοχος παρατηρητής της κατάστασής τους. Στην περίπτωση των Ελλήνων της μετανάστευσης, ο ουρανός της Ελλάδας, ο οποίος λέγεται πως είναι γαλανός και άσπρος όπως η ελληνική σημαία, τους ακολουθεί όπου και αν βρίσκονται και γίνεται ένας απόμακρος παρατηρητής της ξενιτιάς τους. Από την άλλη πλευρά, οι Έλληνες οι οποίοι αισθάνονται ότι το παρελθόν είναι νεκρό, περιπλανιούνται με αυτήν την αίσθηση κάτω από έναν ουρανό ο οποίος τους θυμίζει συνεχώς ότι βρίσκονται στην Ελλάδα στην οποία κάποτε άκμασε ένας τεράστιος πολιτισμός. Ακόμη και ο ουρανός τους θυμίζει το ένδοξο παρελθόν τους, είναι όμως τυποποιημένο και κάποιοι τους το παρουσιάζουν νεκρό ή αποστεωμένο, τους φυλακίζει επιβάλλοντάς τους μία παρεξηγημένη μεγαλοπρέπεια του ελληνισμού στον οποίο ανήκουν και την βασανιστική αίσθηση ότι πρέπει να συνεχίσουν αυτή τη μεγαλοπρέπεια.

Με τον επόμενο στίχο: «κι ένα άγαλμα ακουμπά ελαφρά το χέρι του στον ώμο σου», αυτή η αίσθηση ανατρέπεται. Ο στίχος αυτός δηλώνει πως το παρελθόν έρχεται, συμπαραστέκεται και συμπονά τους Νεοέλληνες. Τους θυμίζει ότι είναι Έλληνες κι έχουν ένα ένδοξο παρελθόν ενώ παράλληλα τους απεγκλωβίζει από τα στερεότυπα στα οποία τους παρέπεμπε ο προηγούμενος στίχος. Τους δίνει τις βάσεις τις οποίες χρειάζονται για να προχωρήσουν στο μέλλον, καθώς ένας λαός που δεν γνωρίζει την ιστορία του δεν έχει μέλλον, όμως δεν τους καταπιέζει. Τους δίνει την απαραίτητη στήριξη ώστε να δημιουργήσουν και να προχωρήσουν στον δρόμο που αυτοί θα επιλέξουν ελεύθερα, γονιμοποιώντας το παρελθόν τους.

Στην περίπτωση των Ελλήνων μεταναστών, ο στίχος «κι ένα άγαλμα καμιά φορά ακουμπά ελαφρά το χέρι του στον ώμο σου» δηλώνει ότι παρόλο που βρίσκονται έξω από την πατρίδα τους, τα αγάλματα, τα οποία παραπέμπουν στο ένδοξο παρελθόν της Ελλάδας, τους ακολουθούν, τους υπενθυμίζουν συνεχώς τις ρίζες τους και το ένδοξο παρελθόν τους και τους παρηγορούν διότι βρίσκονται μακριά από τις ρίζες τους.

Βέβαια, δεν είναι δυνατόν να υπάρχει μόνο ένα ποίημα στην ελληνική λογοτεχνία το οποίο μιλά για την διαχρονικότητα του ελληνισμού. Ένα κείμενο το οποίο πραγματεύεται αυτή τη διαχρονικότητα είναι ένα

απόσπασμα του Μικρού Ναυτίλου του Οδυσσέα Ελύτη: «Χιλιάδες χρόνους περπατάμε. Λέμε τον ουρανό «ουρανό» και τη θάλασσα «θάλασσα» ... τους τρούλους και τους περιστεριώνες». Το συγκεκριμένο απόσπασμα λέει ότι ως λαός βρισκόμαστε στην γη εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Τόσα χρόνια χρησιμοποιούμε το ίδιο λεξιλόγιο για να ορίσουμε τις λέξεις. Ενώ όλα αλλάζουν, η ιστορία μας δεν θα αλλάξει ποτέ και πάντα θα στηριζόμαστε στα επιτεύγματα των αρχαίων Ελλήνων. Τις ίδιες ιδέες εκφράζει και ο Ρίτσος στο ποίημά του «Προοπτική». Ο Ελύτης στο Μικρό Ναυτίλο συνεχίζει λέγοντας ότι κάθε φορά που βλέπουμε την Ελλάδα θα βλέπουμε τον χώρο που έβλεπαν και οι αρχαίοι Έλληνες καθώς και τον χώρο στον οποίο έζησαν κι έδρασαν. Με λίγα λόγια λέει ότι ζούμε στον ίδιο χώρο με τους περίφημους αρχαίους Έλληνες και είμαστε άξιοι συνεχιστές τους. Συνεχίζει λέγοντας ότι έχουμε και τον ίδιο λιτό κι απλό τρόπο ζωής και αναφέρει την αρχιτεκτονική (τα σπίτια που ακουμπάνε το 'να στ' άλλο) καθώς και τις καθημερινές ασχολίες (τα αμπέλια). Εκφράζει λοιπόν όσα εκφράζει και ο Ρίτσος στο ποίημά του.

Η διαχρονικότητα του ελληνισμού παρουσιάζεται και μέσα από το κολάζ του Οδυσσέα Ελύτη. Στο συγκεκριμένο κολάζ απεικονίζεται ένα τοπίο σκληρό, απαλλαγμένο από βλάστηση και νερό. Υπάρχει άπλετο φως και ένας ουρανός άσπρος και γαλάζιος. Πολλά βουνά και λόφοι βρίσκονται στον ορίζοντα. Το σκηνικό αυτό απεικονίζει την ελληνική γη, η οποία είναι άνυδρη, άγονη και ο ουρανός της είναι άσπρος και γαλάζιος, όπως αναφέρεται και στο ποίημα του Ρίτσου. Στην αριστερή πλευρά της εικόνας βρίσκεται ένα αρχαιοελληνικό άγαλμα χωρίς χέρια (κάτι που αναφέρεται και στο ποίημα του Ρίτσου), το οποίο συμβολίζει την αρχαία Ελλάδα, και στο βάθος βρίσκεται μία σύγχρονη απλή βάρκα. Η βάρκα δεν είναι μεγάλη, αλλά χρησιμοποιείται κατά την αλιεία, ένα πολύ συνηθισμένο επάγγελμα. Είναι επίσης όμορφη σαν έργο τέχνης λόγω της λιτότητας και της απλότητας των γραμμών της. Ανάμεσά τους βρίσκεται ένα κομμάτι άγονου εδάφους το οποίο μοιάζει να παριστάνει το κοίλον ενός αρχαίου θεάτρου. Η εικόνα αυτή δείχνει ότι το παρελθόν (άγαλμα) στηρίζει και συμπονά το παρόν (το άγαλμα είναι στραμμένο στην βάρκα). Η βάρκα είναι στραμμένη στο παρελθόν κάτι που δείχνει ότι στηρίζεται σε αυτό. Επίσης στέκεται στο ανώτατο σημείο του κοίλου πράγμα που δείχνει ότι το παρόν στηρίζεται πάνω στα επιτεύγματα της Αρχαίας Ελλάδας κι έχοντάς τα ως σταθερές βάσεις δημιουργεί κάτι καινούργιο και προχωρά σε ένα ακόμη καλύτερο μέλλον. Όλα αυτά είναι στοιχεία του ποιήματος και αποτελούν τη βάση του Ρίτσου.